

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Statsvetenskapliga Institutionen

Hotfulla Män I Skägg

Ett experiment om framingeffekter och islamofobiska tendenser

Kandidatuppsats i Statsvetenskap

VT 2010

Författare: Soheyl Parsa

Handledare: Frida Boräng

Antal ord:9122

Abstract

Titel: Hotfulla Män I Skägg – Ett experiment om framingeffekter och islamofobiska tendenser

Nyckelord: Experiment, Framing, Framingeffekter, Eliten, Predisposition, Orientalism, Islamofobi

Författare: Soheyl Parsa

Handledare: Frida Boräng

BAKGRUND: Den allmänna opinionen påverkas av vad den politiska eliten har för agenda. Genom att gestalta ett problem på ett visst sätt kan de få medborgare att ändra sina åsikter. Att islam och muslimer framställs som irrationella orientaler i den europeiska kulturen har sina historiska rötter från 1700-talet. I dagsläget finns det ett stort antal muslimer i Europa, vilka ibland diskrimineras på grund av den islamofobi som härjar i dessa tider. Det problemområde uppsatsen tar sig an handlar om huruvida framing kan få svenskars attityder att bli negativa gentemot islam och muslimer.

SYFTE: Syftet med uppsatsen är att se huruvida den stereotypa framställningen av islam och muslimer kan påverka svenskars inställning till ämnet. Jag vill se om tillgång till viss information kan påverka människors åsikter.

METOD: För att kunna variera den oberoende variabeln och hålla allt annat lika har jag genomfört studien i form av ett experiment. Deltagarna delas in i två grupper, en experimentgrupp och en kontrollgrupp. Experimentgruppen får läsa en text med stereotypa inslag om islam och muslimer medan kontrollgruppen får en neutral text. Båda grupperna får därefter besvara samma enkätfrågor. Frågan var huruvida man kunde finna en signifikant skillnad mellan gruppernas svar om deras attityder kring muslimer och islam.

RESULTAT: Resultatet visade att det inte fanns en signifikant skillnad mellan grupperna och att deltagarna inte hade blivit påverkade av informationen. I slutsatsen görs ett försök till att förklara varför det inte gick att hitta effekter. Några förklaringar som togs upp var att islam inte är ett okänt fenomen för deltagarna och att stimuli var för svagt.

FÖRSLAG PÅ FRAMTIDA FORSKNING: Förslag som diskuterades var huruvida äldre svenskar skulle reagerat annorlunda på stimuli. Ett annat förslag var att ha med flera experimentgrupper för att variera "det stereotypa" i varje grupps stimuli för att se hur mycket som krävs för att få effekt.

Innehållsförteckning

1 INLEDNING	1
2 SYFTE.....	2
2.2 DEFINITION.....	2
2.3 FRÅGESTÄLLNING OCH HYPOTES.....	2
3 TEORETISK UTGÅNGSPUNKT	3
3.1 FRAMING	3
3.2 FRAMINGEFFEKTER.....	5
3.3 ISLAMOFOBI.....	8
4 METOD.....	10
4.1 EXPERIMENT	10
4.2 DESIGN	10
4.3 STIMULI	11
4.4 FRÅGORNA	12
4.5 PILOTUNDERSÖKNINGEN	14
4.6 DELTAGARE OCH PLATS	15
4.7 RANDOMISERINGEN.....	16
5 RESULTAT	18
6 SLUTSATS OCH VIDARE FORSKNING	21
7 REFERENSLISTA.....	24
7.1INTERNET:.....	25
BILAGA 1 (KONTROLLGRUPP)	26
BILAGA 2 (EXPERIMENTGRUPP)	27
BILAGA 3 (GEMENSAM FRÅGENKÄT).....	29

1 Inledning

" Radical Islam is spreading across Europe among descendants of Muslim immigrants. Disenfranchised and disillusioned by the failure of integration, some European Muslims have taken up jihad against the West. They are dangerous and committed" Robert S.Leiken¹

Allt eftersom antalet muslimer ökat under de senaste åren i Sverige och på andra håll i Europa har en ständig diskussion pågått om ämnet. Bilden av muslimer och islam har fått en speciell prägel. Att bilden av "den andre" i Europa under många sekler representerat det barbariska, underlägsna och det känslolösa (Larsson 2006 s.103) vet vi redan. Bilden som ges i media idag är inte långt ifrån den från kolonialismens tid. Ständigt matas vi in med fundamentalistiska män i skägg som skriker: "död åt Amerika" eller kvinnor i burka som stenas på gatan. Vi kan läsa att hedersvåld är förknippat med muslimska traditioner och att muslimer vill införa stränga sharialagar utanför sina hemländer i det moderna och demokratiska Europa. Detta har medfört att det finns en rad stereotyper gentemot muslimer i dagens samhälle som gett upphov till fenomenet islamofobi. Islamforskaren Mohammad Fazlhashemi (2009) poängterar att bilden vi i väst har av islam är att muslimer består av en homogen grupp med värderingar som strider mot de västerländska värderingarna. Tvärtom hävdar Fazlhashemi att islam alltid varit nyansrikt och att det inte går att prata om ett enat islam. Han säger att det visserligen inte är en lögn att det finns en fundamentalistisk röst inom vissa kretsar. Felet som media gör är att bara föra fram en sida och bortse från modernistiska, feministiska och sekulära idéströmningar inom muslimska grupper. Islamforskare som syftar till den homogena mediebild som framställs brukar fråga: "säg mig vilken bild av islam du har och jag kan säga vem du är". Fazlhashemi påstår att man kan undvika detta problem genom att ställa sig frågan "vems islam?" och visa att man förstår att muslimer är en stor grupp med kulturella skillnader.

Inom medieforskning kallar man denna effekt, som texten ovan förklarar, för framing. I stora drag handlar det om hur mediernas gestaltning av ett problem, i detta fall islam, kan påverka medborgarnas åsikter i frågan och leda dom i en viss riktning (Strömbäck 2009:119). Ett exempel kan vara att man i nyhetsinslag ofta får se högljudda muslimska män i skägg som håller i vapen och hotar västvärlden med bombattacker. Media har i det här fallet valt att

¹ <http://www.cfr.org/publication/8218/>

frama en konflikt på ett visst sätt, vilket ger medborgarna möjligheten att forma sina åsikter om islam efter den hotfulla mannen.

Medieforskare diskuterar huruvida det kan vara så att vi individer inte har några egna åsikter, utan att allt styrs av vad den politiska eliten finner relevant för tillfället. Kan man då fortfarande kalla det för en demokrati? Dessa frågor får en onekligen att börja fundera på vad vi lever i för samhälle. Zaller visar problematiken i att de med låg politisk medvetenhet tar till sig information från eliten utan att kritiskt granska den. Samtidigt visar han att de med hög politisk medvetenhet håller fast vid sina ideologiska ståndpunkter, som fortfarande är en del av elitens diskurs (Zaller 1992:311).

Räcker det verkligen med att eliten vinklar ett problem på ett visst sätt för att påverka folks åsikter i den riktningen? Frågan är skrämmande och det är just den som jag kommer att undersöka närmare. Genom att genomföra ett experiment kan jag få svar på min fråga. Mycket forskning finns redan att ta del av både vad gäller medieteorier och islamofobi vilket påvisar att studien är kumulativ. Det är dock av stor betydelse att olika typer av undersökningar görs på området, då islam är ett aktuellt inslag i vårt samhälle. Samtidigt säger opinionsforskare att det finns alldeles för lite forskning kring framingeffekter och när dessa lyckas. Denna uppsats kommer förhoppningsvis kunna bli ett forskningsunderlag för de som i framtiden vill forska om framing och islamofobi.

2 Syfte

Syftet med uppsatsen är att se vilken påverkan den stereotypa framställningen av islam och muslimer som förekommer i media kan ha på människors attityder kring ämnet. Samt genom att tillföra information, i form av en text, se om det kan påverka en redan negativt eller positivt inställd deltagare till att bli negativ gentemot islam och muslimer.

2.2 Definition

Definitionen av ordet "negativ" kommer i uppsatsen att ha betydelsen stereotyp-liknande.

2.3 Frågeställning och hypotes

Frågeställning är om jag, genom att tillföra ny information i form av en text, kan påverka människors åsikter. Hypotesen blir således att de deltagare som har fått den stereotypa

bilden av islam och muslimer kommer vara mer negativt inställda till muslimer än de deltagare som inte fått den stereotypa bilden av muslimer.

3 Teoretisk utgångspunkt

3.1 Framing

Det finns en tanke om att vi människor lever i ett informationssamhälle där vi dagligen stöter på andra individer och ständigt kommer i kontakt med ny information. Den information vi får om omvärlden kommer oftast från andra och inte oss själva. Detta betyder att den information som når oss är så kallad "andrahands - information". De som först får ta del av informationen är de som arbetar med den på heltid - journalister och politiker med flera, den så kallade politiska eliten. Deras uppgift är i sin tur att förmedla informationen till oss andra medborgare (Zaller 1992:6). Att det är den politiska eliten som förser oss med information är något som båda parter tjänar på, medborgaren får lättförstådd information serverat till sig och eliten får sin chans att påverka massan. Även om eliten försöker vara objektiv så kommer ändå deras åsikter präglade den information de väljer att förmedla till medborgarna. Av detta följer att individernas åsikter om ett specifikt ämne är baserat på grundval av de bilder som eliten låtit en viss typ av information representera, exempelvis bilden av homosexualitet eller fattigdom (Ibid:13).

Denna politiska information som i sin tur eliten förser oss med är endast en mikroskopisk bild av hur verkligheten egentligen ser ut. Den här bilden kallar Lippman för den *stereotypiska bilden* och är unik för varje kultur. Han hävdar att individer inte är kapabla till att ta del av den stora bilden, då de kommer finna den tråkig och förvirrande, därför förses dem med något kort, litet och tunt för att väcka deras intressen. Riskens finns då att bilden medborgarna får är den som eliten vill att de ska få, vilket i sin tur betyder att elitens intressen styr vår kunskap om världen. Detta kan leda till att våra attityder konstant ändras med tiden då den internationella/nationella politiken förändras över tid. Ett exempel på attitydförändring kan vara den u-sväng som den politiska eliten i USA gjorde kring diskursen över de svartas situation under 1900-talet. Myrdal förklarar förändringen på följande sätt: framtill 1930 ansåg man att orättvisorna mellan svarta och vita berodde på att de svarta var underordnade rasmässigt. Men med tiden så har man försökt skylla de sociala orättvisorna

på att de svarta inte anstränger sig tillräckligt mycket för att förbättra sina levnadssätt. Myrdal menar att denna attitydförändring, som alla andra, är resultatet av ändrade attityder bland eliter (Ibid:7,10-11).

Ovanstående försöker klargöra fenomenet som man inom medieforskning refererar till som *framing* eller gestaltning som det heter på svenska. Som tidigare nämnt i inledningen, handlar det om att rama in en fråga eller ett problem på ett visst sätt så att medborgarnas attityder påverkas mot en viss riktning inom ämnet. Framing är något som det skrivs och diskuteras om frekvent i opinionskretsar. I fortsättningen kommer jag att presentera vad framing och dess effekter är för något och hur det fungerar.

Druckman menar att det finns olika sätt att definiera vad framing innebär, men det vanligaste är *frames in communication* och *frames in thought*. Den första syftar till att man har en frame beroende på vilka aspekter man för fram i till exempel tal, då de aspekter som förs fram även borde vara de aspekter man finner relevanta för frågan. Till exempel har en politiker som i sitt tal framhåller ekonomiska faktorer en "ekonomisk frame". Frames in thought är mer inriktad på vad en person tycker är viktigt i en frame. En som lyssnar på politiker som bara pratar om ekonomi har en ekonomisk frame in thought. Sammanfattningsvis kan man säga att frames in communication syftar till vad politiker säger medan frames in thought syftar till vad individer tänker (Druckman 2001:227-228).

Då framing i stor grad handlar om att påverka, finns en risk att tro att det är samma sak som övertalning, därför argumenterar Druckman för att det är två helt olika saker. Distinktionen han gör är att övertalning mer handlar om att ersätta en annan persons åsikter med en rad andra för att på så sätt nå upp till sitt mål. Exemplet han använder är att en person övertygar en annan om att de ekonomiska konsekvenserna av ett nytt bostadsområde kommer bli positiva eller negativa (försök till övertalning). Framing å andra sidan menar han, inträffar då en person övertygar en annan om att de ekonomiska konsekvenserna är viktigare att ta hänsyn till än de miljömässiga, oavsett om de blir positiva eller negativa (försök till att gestalta problemet på ett visst sätt) (Druckman 2001:1044). Viktigt är också att göra en distinktion mellan en term som är nära förknippad med framing – priming. Medan framing handlar om hur innehållet i till exempel skildrandet av muslimers liv kan påverka opinionen,

handlar priming mer om hur antalet inslag om muslimers liv kan påverka opinionen (Ibid:1043).

3.2 Framingeffekter

När inträffar då en framingeffekt och vad ska till för att det ska fungera? Enligt Zallers åsikt är våra predispositioner, förutsättningar, det mest fundamentala för i vilken mån en framingeffekt kan åstadkommas. Den mäter den utsatthet som vi har gentemot elitens information, samt den reaktion (påverkan) som följer gentemot den information vi nyss blivit förmedlade. Han nämner faktorer som social bakgrund och allmän livserfarenhet som avgörande för vad man har för predispositioner (Zaller 1992:22-23). Opinionsforskaren John Zaller har utformat en modell för hur människor bildar sina åsikter när de möter ny information. Modellen visar individers mottaglighet för opinionspåverkan. Enligt honom beror det helt och hållet på hur politiskt medveten man är, samt hur mycket man exponeras för opinionsbildarnas uttalanden. Modellen heter RAS (Receive Accept Sample) och har fyra grundläggande delar. Den första heter mottagandeaxiomet och handlar om hur individer tar till sig ny information. Zaller menar att ju mer en person är engagerad i en fråga desto mer intresse har han i frågan. Detta leder i sin tur till att han exponerar sig för de platser där frågan tas upp. Zaller använder sig av följande exempel: en republikansk väljare som får höra kritik om en republikansk politiker av en demokrat, kommer troligtvis inte bli påverkad av kritiken. Detta på grund av att personen i fråga kan koppla ihop demokraten med antirepublikanska åsikter. Dock så kan personen bli påverkad om denne inte uppfattar demokratens kritik. Detta hänger ihop med individens grad av politisk medvetenhet som hör till den andra delen av Zallers modell – motstånd saxiomet (Ibid:42).

Motstånd saxiomet handlar om att människor motsäger de argument som går emot deras predispositioner, givet att de har den politiska medvetenheten att uppfatta dem. Zaller skiljer på två typer av information som kommer från eliten; *persuasive* och *cueing messages*. *Persuasive messages* uppkommer då argument eller bilder förser individer med skäl att välja en sida eller en ståndpunkt i en viss fråga. *Cueing messages* är information som tillåter individer att koppla ihop ny information med ett sammanhang, så kallad kontextuell information (Ibid:41-42). Till exempel kommer en vänsterpartist antagligen att acceptera förslag som kommer ifrån vänstern, medan han skulle motsäga förslaget om det hade kommit från moderaterna (Strömbäck 2009:96) (Zaller 1992:44,48) (Druckman 2001:241).

Som Strömbäck uttrycker det: " Vi vill känna och kunna se oss själva som konsekventa och känner psykologiskt obehag om vi upplever att våra åsikter och handlingar, inte hänger samman"(Strömbäck 2009:95). Detta är dock något som alla inte är överens om. Converse argumenterar för det motsatta. Han menar att individer inte alls har några "riktiga" åsikter utan att de oftast är slumpartade, vilket förklarar varför människors svar i enkäter brukar vara inkonsekventa. Är man politiskt medveten så följer man exempelvis åsikter i enlighet med partiet som man föredrar (Zaller 1992:31-33). Zaller menar att det inte behöver vara ett problem med inkonsekventa svar och att de politiskt medvetna för den sakens skull inte behöver vara bättre medborgare. Tvärtom så kan likväl människor med friare åsiktsbildningar också vara de med dem "riktiga" åsikterna. Dock får man inte glömma att en låg grad av politisk medvetenhet också kan bidra till att man "köper" allt man hör (Zaller 1999).

Den tredje delen av modellen heter tillgänglighetsaxiomet och handlar om det mänskliga minnet. Ju närmare en åsikt ligger i tiden, ju enklare är det att ta fram den när den frågan tas upp (Zaller 1992:48). Exempelvis om vi genom media hör att det finns ett ständigt muslimskt hot, så är det detta vi kommer ihåg när vi ska svara på en fråga som är associerat till islam eller muslimer.

Den sista delen är svarsaxiomet går ut på att individer inte har färdigkonstruerade åsikter i alla frågor i minnet. Människor tar hjälp av den information som finns närmast tillgänglig i hjärnan, i de flesta fall så uppstår åsikterna i den stund de kommer i kontakt med frågorna. Det är av den anledningen viktigt hur man gestaltar en fråga då den kan komma att påverka individernas svar (Zaller 1992:49,76). Något som kan kopplas till det sista axiomet är ett gammalt experimentet som replikerades på 80-talet i USA där man ville se vilken effekt det kontextuella sammanhanget hade för individens enkätsvar gällande amerikanernas åsikter gentemot sovjetiska journalister. Det visade sig att deltagarna var mer benägna att tillåta sovjetiska journalister att åka till USA efter att ha svarat på frågan om amerikanska journalister borde få rätten att komma in till Sovjet. Däremot så ville deltagarna inte medge amerikanska journalister tillträde till Sovjet efter att ha svarat på frågan om sovjetiska journalisters tillträde till USA. Schuman och Presser's tolkning av svaren är att det spelar roll i vilken ordning man ställer en viss fråga eftersom individer vill vara konsekventa. När Sovjetfrågan står själv, den första gruppen, så baseras den på anti-kommunistiska åsikter

bland deltagarna. Men när den följs av frågan om amerikaner i Sovjet, så baseras den på ideal om yttrandefrihet (Zaller 1992:77) (Schuman & Presser 1981:28). Zallers modell är av stor betydelse i studien. För enligt den borde studiens experiment lyckas, förutsatt att folk inte har en hög politisk medvetenhet. Eftersom hög politisk medvetenhet kan leda till att personen strävar efter att följa sina egna åsikter för att på så sätt vara konsekventa. Det i sin tur kan leda till att de inte svarar på frågorna enligt stimulus förväntade effekt. Om axiomet stämmer, ska de som har läst texten ha den vinklade informationen närmast till hands, och borde därför svara på frågorna efter den information de har blivit tilldelade. Zaller poängterar att det är de som har en medelhög politisk medvetenhet som utsätts för det här axiomet mest. Anledningen är att de individerna inte har tillräckligt mycket kunskap för att kunna se om det strider mot deras predispositioner, men samtidigt tillräckligt mycket intresse för att exponera sig för det (Strömbäck 2009:97-98).

Druckman uttrycker det på ett annat sätt. Vad gäller effekter så menar han att det inträffar då *frame in communication* påverkar *frame in thought*. Även här finns det olika typer av effekter som man kan åstadkomma. *Equivalency framing effects* är den ena och handlar om hur olika upplägg på ett och samma problem kan leda beslutsfattarna till att fatta olika beslut. I grund och botten handlar det om att vinkla ett problem åt det ena eller det andra hållet. Att en viss produkt är 97 % fet eller att den är 3 % fettfri är ett exempel på två olika upplägg som säger olika saker men menar samma. Då ordet fett kan ha en negativ klang, kan man "lura" människor och bara gestalta frånvaron av fett istället för närvaron, som folk kanske blir rädda för, och därmed hoppas på att man lockar folk till att köpa produkten. Ett annat exempel är tagen från en undersökning om just framing: om regeringen spenderar mycket pengar på fattiga och säger att det är för att de ska få en bra chans i livet så vill de flesta hjälpa till. När man frammar det så att det ses som en skattehöjning, fortfarande för att man vill hjälpa fattiga, minskar antalet som vill ställa upp (Druckman 2001:1042-1043). Den andra typen av effekt heter *emphasis framing effect* och går ut på att eliten ska få massan att fokusera på vissa aspekter av ett problem. Till exempel om en valkandidat argumenterar för ekonomins betydelse kan opinionen i framtiden tro att det är ekonomin som är mest relevant när det kommer till val och därmed bara lyssna till kandidater med ekonomiska policies (Druckman 2001:228-231).

Bilden som många värde­mätare inom opinionsforskningen har av medborgarna är föga optimistisk, för dem manipuleras individer av eliten i väldigt stor grad. Enligt framingteorin har medborgare inte den politiska kapacitet som krävs för att ta egna beslut, utan måste istället ledas som marionetter av eliten. De tycker på ett visst sätt beroende på vilken frame de stöter på. Druckman hävdar dock något helt annat, han poängterar att medborgarna inte alls är så korkade som många verkar hävda. Tvärtom så är de smarta och överlåter ansvaret för skapandet av deras världsbild till den politiska eliten som anses kunniga inom området. Eliten i sin tur ger olika gestaltningar av olika problem som individerna sedan kan välja bland. Utifrån detta perspektiv så kan eliten ses som mentorer som tagit ansvaret att hjälpa medborgarna. Druckman tillägger att det är trovärdigheten hos en källa som är avgörande för i vilken mån medborgarna överlåter ansvar att förmedla olika frames till eliten. (Druckman:1044-1046)(Druckman 2001:244).

3.3 Islamofobi

Det är sällan Edward Saids bok *Orientalism* går förbisedd vid forskning kring islam. Han menar att västerlandet under en period som sträcker sig från ungefär 1700-talet till dagsläget, haft behovet av att skapa en motpol. En motpol som ska representera allt som man inte vill förknippa den europeiska identiteten med – mystik, det evigt oföränderliga, det hotfullt irrationella och sensuella. Vad hans teori, orientalism, i stora drag går ut på är att han ser denna så kallade orientalism som resultatet av europeisk kolonialism (Said 1993). Said pekar på tre olika orientalismdiskurser: en vetenskaplig, en ontologisk, kunskapsteoretisk och en politisk. Otterbeck och Bevelander uttrycker detta i en studie gjord av levande historia: ” I Europa uppstår en akademisk kunskap som skapar och reproducerar en Orient – ett radikalt annorlunda, fiktivt geografiskt som projiceras på faktiska befolkningar och platser. Kunskapen legitimerar den politiska dominansen och den politiska dominansen ger resurser och möjlighet för kunskapens reproduktion. Den skapade ordningen framstår som ontologiskt sann, sprids brett i samhället och påverkar i sin tur akademisk kunskap och politik” (Otterbeck & Bevelander 2006:29).

Beverly har som Said och många andra konstaterat, att väst under många år, decennier, till och med sekler försökt förvandla och framställa islam och den muslimska domänen som sin

motpol. Allt som är närvarande i väst är frånvarande i orienten² och vice versa. Genom att likställa vardagliga muslimer med en stark tro med fundamentalister som Bin Laden, Khomeini och Saddam Hussein, har den politiska eliten i väst skapat en bild av den andre som den allmänna opinionen anammat på ett oroväckande sätt (Milton-Edwards 2004:192-193). Muslimen har i media mer eller mindre blivit synonymt med den rika oljeshejken som väst är beroende av, men ändå föraktar. Speciellt efter den iranska revolutionen 79 som följdes av det ökända gisslandramat i Teheran där radikala studenter intog den amerikanska ambassaden, har medierapporteringen blivit alltmer försummande (Said 1997)³ (Fazlhashemi 2009:7).

Enligt islamforskaren Mohammad Fazlhashemi råder det inga tvivel om att en konflikt mellan väst och den muslimska världen existerar. Men att denna konflikt har historiska rötter och är endast skapad av den politiska eliten och är inget som finns i kulturerna i sig. Genom sekler har européerna konstruerat en rad olikheter som i sin tur skulle verka som legitima orsaker till varför man inte skulle tycka om "den andre". På den tiden muslimerna hade herravälde var det för att de var blodtörstiga erövrare som med sin girighet ville styra hela Europa. När muslimerna hade försvagats såg man sin egen styrka som en frälsning och legitimerade bland annat korståg genom religionen. Under upplysningen ställdes Europas sekularisering och kulturella utveckling mot den islamska världens tillbakagång och despotism. Och idag, år 2010, finns det fortfarande anledning att tro att européer ser muslimer som ett annorlunda folk, som dessutom är homogent skapade och därmed kan bli generaliserade utan problem⁴. Fler och fler har blivit kritiska till islam och muslimer och det är inte helt ovanligt att de utsätts för psykisk och fysisk diskriminering. Detta fenomen brukar kallas för islamofobi, en fobi och en kritisk hållning till religionen islam och dess anhängare (Fazlhashemi 2009:288-296). Sverige har inte varit något undantag från detta fenomen. Enligt integrationsbarometern från 2007 så skulle 55 % av svenskarna motvilligt flytta till områden med många muslimer, medan 25 % absolut skulle ha svårt att flytta till ett sådant område (Integrationsbarometer 2007:57). Med detta som bakgrund kommer jag i mitt stimuli att

² Syftar främst till muslimska områden och inte fjärran östern som också ibland tituleras som "orienten"

³ här pratar Said om USA, men samma tendens kan ses i all västerländsk media inklusive svensk media

⁴ Naturligtvis finns detta synsätt även i muslimska länder om hur européer är som folk. Men det märks mer tydligt i Europa då kontinenten haft en betydande muslimsk invandring de senaste decennierna, något som den muslimska världen inte fått erfara beträffande europeiska utvandrare.

försöka komma detta så nära som möjligt. Syftet är att använda mig av framingteorin och Zallers modell och applicera det på ovanstående nämnda inslag ur islamforskningen.

4 Metod

4.1 Experiment

Användandet av en experimentell design förekommer ofta inom naturvetenskapen. De studier som görs med experiment som metod inom samhällsvetenskapen är oftast inom psykologin eller sociologin, men även inom media - och opinionsforskning. Eftersom framing är förknippat med medieforskning och har en central roll i min studie, kommer även jag att använda mig av ett experiment. På så sätt kan jag själv skapa den verklighet som jag vill undersöka. Forskare är eniga om att denna metod lämpar sig väl för sökandet efter den kausala mekanismen, det vill säga kunskap om orsak och verkan. Anledningen är att man i en experimentgrupp har möjlighet att hålla så många orsaksfaktorer som möjligt borta från experimentet. Detta för att lättare dra slutsatsen att det var just mitt stimuli som orsakade skillnaden mellan grupperna (Esaiasson et al 2007:371).

4.2 Design

Experimentet jag har utfört har haft en endast-efterdesign, där jag använt mig av en kontrollgrupp och en experimentgrupp. Att jag beslutade mig för en endast-efterdesign har varit dels på grund av tidsbrist, men också av praktiska skäl då datainsamling sker endast en gång och man kan börja med analyserna omedelbart. Nackdelen är att jag inte kunde veta om det fanns några skillnader mellan grupperna innan de utsattes för mitt experiment. Resultatet av analyserna kanske bara visar skillnader mellan grupperna som redan fanns där och inte var orsakade av mitt stimuli (Ibid:376-377). Detta har jag försökt att lösa genom en randomisering som har i uppgift att skapa så lika grupper som möjligt så att inga systematiska skillnader existerar bland grupperna (Ibid:374-375). Alternativt hade man kunnat använda sig av en före – efterdesign, där man undersöker vad deltagarna vet på förhand innan de utsätts för stimuli. Tanken är att man sedan ska kunna ha eventuella skillnader mellan grupperna i åtanke när man drar sina slutsatser. Jag valde att avstå från denna design för risken finns att deltagarna påverkas av att först fylla i en enkät rörande ett ämne och sedan utsättas för behandling för att sedan återigen besvara frågor. Deltagarna får en anledning att bli misstänksamma (Ibid:377).

Man kan tänka sig att det även hade varit intressant och meningsfullt att ha en kontrollgrupp och flera experimentgrupper där man kan variera effekten på den oberoende variabeln. Detta för att se vilken nivå som krävs för att folk ska tycka på ett visst sätt. När man inte har mer än två grupper i experiment, som i mitt fall, brukar man använda sig av ett s.k. t-test för att analysera resultatet. Testet beräknar medelvärdena för grupperna och huruvida det finns en signifikant skillnad mellan dem.

4.3 Stimuli

Det centrala i min studie är den oberoende variabeln, i experimentsammanhang även kallat stimuli. Som det framgår i metodpraktikan finns det två sätt att välja stimuli. Det ena är att välja ut ett redan existerande från tv, radio eller dylikt. Det andra är att utforma det helt och hållet själv (Ibid:372). Jag har valt det andra alternativet och operationaliserat min oberoende variabel, den stereotypa bilden av muslimer, till en text som jag själv komponerat. Den ena gruppen, kontrollgruppen, får en kortare text som jag komponerat ihop där materialet är tagen från Wikipedia. Den beskriver vad islam och muslimer är för något, vad de har för plikter och hur välspredd den muslimska tron är över hela världen. Tanken är att denna faktabaserade text ska ha en neutral karaktär och således inte framkalla några speciella känslor hos deltagarna. De ska med andra ord inte bli påverkade av innehållet. Däremot får den andra gruppen, experimentgruppen, en något längre text som består av dels den delen som kontrollgruppen fick, men också en text som jag själv skrivit. Tanken var först att hitta en autentisk artikel som behandlade islam och muslimer på ett mycket negativt sätt. Tyvärr, så var de enda artiklarna jag hittade från amerikanska och brittiska källor, vilket möjligtvis skulle vara en utmaning för gymnasielever att förstå fullt ut. Lösningen blev att jag fick skriva texten själv inspirerad av det engelska material jag hade till mitt förfogande. Eftersom Druckmans forskning visar att källan har en stor roll för i vilken mån individer blir påverkade valde jag att referera till erkända källor i texten. De första raderna av texten som beskriver terrordåden är något allmänt som jag själv skrivit. De efterföljande raderna handlar om den muslimska befolkningens tillväxt och är tagen från den högt ansedda brittiska Daily Telegraph. Efter det så kommer texten in på den ökade säkerhetsoron i Europa och är en del av artikeln i amerikanska Foreign Affairs, också det en välkänd källa. Delen som behandlar Jack Straws uttalande kommer från BBC och statistiken om hedersmord från Amnesty International. Sist men inte minst tog jag med ett svenskt

inslag från Svenska Dagbladet om turkiskan som hade begravts levande. Resultatet blev en väldigt vinklad text som behandlar muslimer som ett hot mot västerlandet och som något radikalt annorlunda. Detta går väl ihop med den tidigare forskning om islamofobi och orientalism som redovisades.

Jag hade istället för texterna mycket väl kunnat använda mig av något tv-inslag som deltagarna hade fått titta på. Då många ungdomar kanske finner det jobbigt nog att gå i skola och att få ännu mer att läsa får dem att tröttna. Detta löste jag genom att ha en kort text för att inte trötta ut dem, då människor kan ha svårt att hålla koncentrationen under enkätens gång om den är för lång (Holme & Solvang 1997:174). Anledningen till att jag valde en text var av praktiska skäl; alla kan sitta kvar i klassrummet utan att jag behöver sära på dem. Om jag hade behövt dela upp klassen skulle det kanske även leda till misstanke om att den ena gruppen får se något som den andra inte får. Det kan lätt leda till diskussioner eleverna emellan och en risk för att experimentet misslyckas.

Utformandet av stimulus är alltid kärnan i experiment. Det är av den anledningen det är viktigt att vara kreativ och ha fantasi när man skapar sin behandling. Att jag valde att skriva en text om ett ämne som känns bekant, kanske man kan ha en invändning mot. Kritiker kan hävda att det är vanligt att man stöter på muslimska fenomen etc. och kommer därför inte att påverkas av en kort text som hävdar samma sak som de ser och hör i samhället. Mitt argument i ett sådant fall är att om jag lyckas få effekt så kan jag argumentera för att samma effekt hade påträffats om det hade varit en text om ett ämne som folk inte stötte på lika ofta.

4.4 Frågorna

Efter att ha läst texterna får deltagarna svara på elva frågor. Av de elva frågorna är de fem sista kontrollfrågor, de har ingen relevans för studien i sig. Dessa är till för att man ska se om olika faktorer, som man tror kan ha någon påverkan på resultatet, är jämnt fördelade inom grupperna. De sex första frågorna är de "riktiga" frågorna som ska mäta skillnaderna och effekten av stimuli. Svartalternativen består av en 11-gradig skala (0-10) där 0 representerar det negativa alternativet och 10 det positiva. På så vis undviker jag vaga och relativa svartalternativ som "ganska bra" eller "ganska dåligt". Jag valde att avstå från sifferskalan 1-7 som också används ofta av forskare av den anledningen att det är lättare att se effekter ju

fler svarsalternativ man har. Det är väldigt viktigt att man inte börjar en enkät med en specifik och komplicerad fråga, för att deltagaren ska ha en chans att sätta sig in i frågeformuläret. Samtidigt så har jag inte haft det utrymmet till mitt förfogande för att genomföra ett formulär enligt konstens alla regler. Eftersom islamofobi fortfarande är ett tämligen ungt fenomen, finns det ytterst lite forskning man kan ta del av vad gäller tidigare formulerade enkätfrågor. Av de frågorna fann jag ytterst få relevanta till mitt experiment. Detta eftersom de flesta undersökningar som gjorts på området har varit riktade mot yngre tonåringar. Det har lett till att frågorna anpassats till urvalet och är helt enkelt inte tillräckligt bra enligt min mening. Detta bekräftar och styrker betydelsen av denna undersökning som ett led i forskningsutvecklandet inom detta område.

Fråga 1 handlar om huruvida man vill att det schweiziska lagförslaget om minarets förbud även ska gälla i Sverige. Jag valde att skriva en liten förklaring inom parentes för "minaret" för att få det så begripligt som möjligt (Esaiasson et al 2007:275-276). Fråga 2 handlar om den hett debatterade burkafrågan som även fått en hel del debatttimmar i Sverige. Här handlar det om vad deltagarna skulle tycka om att inte tillåta burkan på offentliga platser i Sverige. Jag aktade mig medvetet för att inte ta med ordet "förbud" då människor tenderar att mer vilja "inte tillåta" något de själva starkt ogillar än att "förbjuda" det (Ibid:273). Fråga 3 behandlar byggandet av moskén på Hisingen och vad man har för åsikter om det. Fråga 4 handlar om i vilken mån man förknippar islam med terrorism och fråga 5 om vad man har för allmän bild av islam. På fråga 5 valde jag att fråga om islam istället för muslimer för att undvika att det blev personligt. En negativ bild av muslimer kan få en att känna sig som en människohatare, medan bilden av islam bara präglar en åsikt man har om en religion. Fråga 6 och den sista av mina "riktiga" frågor blir däremot mer personlig, här handlar det om man skulle kunna bo granne med en skötsam muslim. Denna fråga modifierades en aning från den ursprungliga versionen som är från Intoleransrapporten 2004, där frågan hade ställts som ett påstående med svarsalternativen "instämmer helt" "instämmer delvis" etc. Denna ändring gjordes med anledning av att människor tenderar att hålla med i sådana situationer, istället för att uttrycka vad de verkligen tycker (Ibid:275). Den första av kontrollfrågorna (fråga 7) är kön, den andra (fråga 8) är om politiska åsikter. Detta kan vara intressant då vanligtvis vänsteranhängare är mer för invandring och därmed också kanske är mer positivt inställda till islam. Fråga 9 handlar om i vilken grad deltagarna är politiskt intresserade. Zaller

håller politisk medvetenhet som den viktigaste faktorn till individers mottaglighet för olika frames. Då jag omöjligen kan göra ett kunskapstest och se hur mycket eleverna kan, måste jag anta att man är politisk medveten om man är politiskt intresserad. Fråga 10 handlar om uppväxt och är också en viktig kontrollfråga i min undersökning, då det kan finnas muslimska elever och dessa skulle möjligtvis påverka slutresultatet om de inte blir jämnt fördelade över grupperna. Man hade kunnat vara mindre subtil och frågat om religionstillhörighet, men efter samtal med min handledare kom jag fram till att det kanske skulle vara för stötande att fråga om någons personliga tro. Den sista frågan behandlar vilken utbildningsnivå föräldrarna har. Jag tog med frågan för att det visar sig att intolerans till stor del baseras på vad man har för social bakgrund (Ring & Morgentau 2004:38). Social bakgrund operationaliserade jag som utbildningsnivå hos föräldrar.

Samtliga frågor är skrivna av mig men är inspirerade av verkliga politiska händelser. Tanken med upplägget var att de två första frågorna skulle vara generella frågor som låg lite längre bak i tiden och som dessutom inte direkt berörde Sverige. Frågorna behandlade i första hand multikulturella fenomen snarare än islamofobi, men har ändå islam som tema. Detta var ett medvetet val då det "multikulturella" skulle representera de inledande generella frågorna, medan fråga 4, 5 och 6 är mer specifika och riktade mot islam.

4.5 Pilotundersökningen

Innan experimentdeltagarna fick ta del av den "riktiga" undersökningen genomfördes en så kallad pilotundersökning med syftet att klargöra eventuella otydligheter. Antal deltagare var ca 10 och de första deltagarna plockades i centrum och de resterande på Göteborgs Universitet. Detta för att jag både ville se vad "vanliga" och lite mer insatta människor tyckte om texten och frågorna. I undersökningen valde jag att enbart ta med experimentgruppens enkäter eftersom det var där stimuli fanns. Syftet för mig var som sagt att de skulle klargöra otydligheter och komma med feedback, inte att se skillnader mellan grupperna som i den riktiga undersökningen. Orsaken till att jag valde just experimentgruppens enkäter var för att deltagarna skulle kunna uttala sig om min stimulus och om de ansåg att den var stark nog. Eftersom islam är ett ämne som konstant finns med i debatten så har de flesta åsikter om det. Därför svarade de flesta efter vad de tyckte, oavsett vad texten sade. Det bör dock poängteras att de tyckte att texten var bra och att de trodde att yngre personer lättare skulle ta till sig textens information. De som svarade negativt om islam var de som var

ateister och var negativt inställda till alla religioner. Jag märkte dock att texten hade influerat dem en aning då deltagarna reciterade exempel från texten när deras svar skulle motiveras.

Slutsatsen om stimulits slagkraft blev att den inte var starkt nog eftersom deltagarna inte blev påverkade av texten. Däremot så var det vuxna människor som deltog i pilotundersökningen och de flesta trodde att yngre personer skulle bli mer påverkade av texten. Samtidigt är det väldigt svårt att överdramatisera en text om muslimer utan att förlora trovärdigheten. I sådana fall hade jag kunnat använda mig av citat från främlingsfientliga partier, vilket jag tror hade haft ännu mindre inverkan på deltagarna. Man kan säga att jag på ett sätt gör det svårt för min hypotes att lyckas genom att ha ett svagt stimuli, men också enkelt då den riktiga studien genomförts på en plats med gynnsamma förutsättningar som kommer att diskuteras under "deltagare och plats".

Vidare ska tilläggas att jag hade användning för den feedback jag fick. För det mesta rörde det sig om fråga 11 och fråga 2. Några tyckte att fråga 11 var lite opraktisk att ringa in när den inte var i punktform. Den ändrades efter pilotundersökningen. Feedbacken från fråga 2 var att vissa gärna ville ha några rader efter svarsalternativet för att kunna motivera sina svar. De ansåg att de var skillnad på en som är negativt inställd gentemot islam på grund av ateism och en som var det på grund av främlingsfientlighet. Eftersom det inte skulle spela någon roll för undersökningen i sig valde jag att avstå från kritiken på fråga 2.

Vanligtvis brukar man även ha med så kallad stimulikontroll som är till för att se om experimentdeltagarna överhuvudtaget haft förutsättningen att bli utsatta för behandlingen, det vill säga se ifall de läst texten. Som sagt så är islam ett ämne som de flesta tidigare stött på och det var svårt att ta med något i stimuli som kontroldeltagarna inte kunde ha någon aning om. Därför valde jag att avstå från en stimulikontroll fråga.

4.6 Deltagare och plats

I experimentet som genomförts på sex gymnasieklasser i årskurs tre på olika skolor i Göteborg, har totalt 131 elever deltagit varav 2 var bortfall⁵. Anledningen till att valet föll på gymnasieelever är för att svensk forskning visar att ungdomar har lättare för att byta åsikter (Bennulf & Oskarsson 1996:7,22). Om jag inte finner några skillnader mellan ungdomar som

⁵ Båda bortfallen gällde fråga 6, om att bo granne med en muslim. De två eleverna hade inte svarat på frågan kanske på grund av att de fann frågan stötande.

är den lättaste gruppen att påverka kan jag då argumentera för att jag inte kommer hitta det hos andra grupper i samhället heller. Att jag valde årskurs tre var för att jag trodde att de skulle vara mer mogna än till exempel 16-åringar som går första året. Dessutom så är de myndiga och skulle kunna rösta på de lagförslag som fanns i enkäten. En annan fördel med att göra experiment på gymnasieelever är att man befinner sig i en kontrollerad salsmiljö som underlättar randomiseringen, men också för att jag kan kontrollera att eleverna inte pratar med varandra.

4.7 Randomiseringen

För att överhuvudtaget kunna göra ett experiment krävs en randomisering. Den säger oss vilka analysenheter som ska vara med i respektive grupp, det vill säga experiment eller kontrollgrupp. Detta måste ske med slumpens hjälp och syftet är att se till så att grupperna inte skiljer sig åt systematiskt eftersom det annars skulle kunna påverka resultatet av experimentet. När man gör en randomisering är det två steg som ska genomföras varav bara det andra kommer att finnas med i min studie. Det första är att slumpen ska välja vilka individer som ska få vara med i studien. Detta steg brukar nästan inga samhällsvetenskapliga forskare som håller på med experiment följa. Antingen så går man efter principen *självselektion* där deltagarna fångas upp av annonser och dylikt, eller så väljer man färdiga grupper som skolklasser som i mitt fall. Att den så kallade *random selection* uteblivit har ingen betydelse när man gjort en randomisering inom samma klass. Detta eftersom den är till för att göra grupperna inom klassen så lika som möjligt (Esaiasson et al 2007:374-375,).

Randomiseringen är av stor betydelse i ett endast-efterdesign experiment. Har den inte fungerat blir det svårt att uttala sig om huruvida det var stimuli eller systematiska skillnader mellan grupperna som gav upphov till effekterna. Eftersom randomiseringen har gått efter konstens alla regler och slumpen har lyckats fördela grupperna tillräckligt lika för att en signifikant skillnad mellan dem inte ska uppstå, kan jag konstatera att den interna validiteten i mitt experiment är god. Den externa validiteten, mina generaliseringsmöjligheter, är något forskare som håller på med experiment alltid tvingas brottas med. Eftersom urvalet inte alltid är stort och inte representativt brukar kritiker hävda att man inte kan generalisera forskningen till andra i befolkningen. Dock hävdar experimentforskare att det inte spelar någon roll om det är studenter, arbetslösa eller hockeyspelare som får delta i experimentet. Utan att det är skillnader mellan de två grupperna man vill undersöka och man menar då att

förutsättningen för socialpsykologiska mekanismer är generella för alla människor (Esaiasson et al 2007:386-387). Som tidigare nämnt så har ungdomar lättare för att ändra åsikt i olika frågor. Detta i sin tur betyder att det finns stora chanser att de blir påverkade av min text och att jag därmed får effekt på mitt experiment. Om effekterna uteblir kan jag argumentera för att samma sak skulle hända om det hade varit vuxna deltagare.

När experimentet genomförts framgick det att i princip alla mina deltagare var födda i Sverige och jag valde därför att inte analysera kontrollvariabeln: elevens uppväxt. Istället ingick de två andra kontrollfrågorna: mors uppväxt och fars uppväxt i analysen. I analysen valde jag att slå ihop alternativen på frågorna om föräldrarnas uppväxt till endas två alternativ – de som var uppväxta utanför Europa och de som inte var det. Från början var tanken med den frågan att kontrollera om antalet föräldrar med muslimsk bakgrund kunde påverka resultatet. Det var då oväsentligt att ha med alternativ som "mindre tätort", "Göteborg", "annat land i Europa" etc. eftersom jag förutsatte att man inte hade en muslimsk tro i länder i Europa. Givetvis bortsåg jag från några länder i Balkan med en betydande muslimsk befolkning, vilket kan ses som en svaghet. Det visade sig dock inte ha någon statistisk betydelse. Nedan kommer min redovisning av randomiseringen.

	Medelvärde C	Medelvärde E	Sig-värde
Kön	1,590	1,538	,548
Politisk åskådning	7,803	6,661	,650
Politiskt intresse	5,969	5,676	,564
Uppväxt mor	1,045	1,076	,456
Uppväxt far	1,060	1,138	,138
Utbildning mor	2,666	2,676	,917
Utbildning far	2,697	4,153	,325

Resultatet visar att det inte finns några signifikanta skillnader mellan grupperna och att slumpen har lyckats "undanröja" systematiska skillnader.

5 Resultat

Här redovisas resultaten för analyserna och gruppernas respektive medelvärden och den signifikanta skillnaden mellan dem. Efter varje fråga följer en kort reflektion om förväntningar och möjliga förklaringar. Enligt min hypotes borde experimentgruppens medelvärde vara högre än kontrollgruppens i frågorna 1, 2, och 4. Medan den ska vara lägre i frågorna 3, 5 och 6.

Fråga 1. *I november månad blev Schweiz första land i världen att rösta för förbud mot byggandet av minareter (muslimernas motsvarighet till kyrktorn). Vad hade du tyckt om detta lagförslag hade hamnat på bordet i Sverige?
Mycket dåligt förslag 0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 Mycket bra förslag*

Förbud mot minareter	Medelvärde C	Medelvärde E	Sig-värde
Fråga 1	2,287	2,676	,447

Den första frågan handlar om huruvida man ska förbjuda byggandet av minareter i Sverige. Som resultatet antyder så kunde ingen signifikant skillnad mellan grupperna påvisas. Det finns praktiskt taget inga skillnader mellan gruppernas svar. Ingen av grupperna är positiva till ett förbud mot minareter i Sverige. Detta är en fråga som jag förväntade mig att se en effekt. Detta på grund av att moskébygget på Hisingen har varit aktuellt den senaste tiden och en minaret är nära förknippat med moskéer. Det är många negativa röster som uppmärksammats i tidningarna kring byggandet av religiösa föremål. Det fanns därför anledning att tro att gymnasieelever, som är mer lättpåverkade, skulle följa den idéströmmen. Om en effekt funnits hade det varit i harmoni med Zallers tillgänglighetsaxiom. Denna säger att det man får höra ofta är det som man har närmast i tankarna och även det man får ner på papper.

Fråga 2: *2004 blev det förbjudet att bära slöja i skolan i Frankrike. För inte så länge sedan bestämde man sig för att även förbjuda burkan/niqaben vid offentliga byggnader och kollektivtrafik. Även i Sverige har det debatterats livligt om hur man ska förhålla sig till detta fenomen. Hur ställer du dig inför ett beslut som inte tillåter bruket av burka/niqab?
Mycket dåligt beslut 0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 Mycket bra beslut*

Förbud mot burka	Medelvärde C	Medelvärde E	Sig-värde
Fråga 2	4,348	4,369	,970

Andra frågan behandlar debatten om burkan/niqaben och om man är för ett eventuellt förbud. Även i denna fråga fann jag ingen signifikant skillnad, gruppernas medelvärden är nästan identiska. Jag är inte direkt överraskad med tanke på den väldigt toleranta inställning som svenskar har gentemot andra människors klädstilar. Att få klä sig hur man vill är en självklarhet för de flesta och inte minst bland moderna ungdomar. Det har gått många program i svensk TV om vilka konsekvenser förbudet har fått i Frankrike, både för den franska befolkningen och för den muslimska. Detta kan ha påverkat resultatet då tv-inslagen oftast har en skeptisk framtoning till förbudet. Jag hade dock inte blivit överraskad om en signifikant skillnad hade hittats då jag i mina stimuli har med kontroverserna kring just burkan.

Fråga 3. *I en artikel i GP från 11 mars kan man läsa att det på Hisingen kommer byggas en moské som ska stå klart i maj nästa år. Många har fördömt byggandet på grund av att den finansierats av Saudi Arabien, medan andra ser det som en rättighet att moskén ska byggas. Vad tycker du om byggandet av moskén?*

Mycket dåligt 0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 Mycket bra

Moskén på Hisingen	Medelvärde C	Medelvärde E	Sig-värde
Fråga 3	6,984	7,984	,501

Den tredje frågan handlar om moskébygget på Hisingen i Göteborg. Eftersom alla deltagare bor i Göteborg är detta en fråga som berör dem alla. Att en av skolorna som jag besökte dessutom ligger på Hisingen borde bidra till deras intresse kring bygget och många hade säkerligen åsikter om den. Enligt statistikkontrollen finns dock ingen signifikant skillnad och medelvärdet visar att de i experimentgruppen till och med är mer positiva till bygget än de i kontrollgruppen. Jag kanske inte hade väntat mig en effekt på den här frågan då många säkerligen känner till det och det jag tillför egentligen är marginellt, men däremot så trodde jag absolut inte att experimentgruppen skulle vara mer positiv än kontrollgruppen. Detta med tanke på att jag i texten ändå tar upp problemet med muslimska ungdomar som dras till jihadisternas röster⁶ och trodde att det skulle påverka dem.

Fråga 4. *I vilken mån förknippar du islam med terrorism?*

I väldigt liten grad 0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 I väldigt stor grad

⁶ Många gånger kommer predikan från just moskéer.

Islam och terrorism	Medelvärde C	Medelvärde E	Sig-värde
Fråga 4	3,969	4,476	,265

Återigen en fråga utan någon signifikant skillnad mellan grupperna. Denna handlar om i vilken grad man förknippar islam med terrorism. Det här är den frågan som man kanske mest konfronterats med och borde följaktligen ge starka åsikter antingen åt det ena eller det andra hållet. Såsom medelvärdet visar så förknippas islam med terrorism i väldigt liten grad av de frågade. Inom experimentgruppen märker man dock ett större antal som förknippar islam med terrorism. Det är dock en väldigt liten skillnad jämfört kontrollgruppen. De fick ju trots allt läsa om tre bombdåd utförda av muslimer i sina texter. Detta gör att mina förhoppningar om stimulus effekt lever vidare till nästa fråga.

Fråga 5. *Allmänt sett, vad har du för bild av islam?*

Mycket negativ bild 0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 Mycket positiv bild

Allmän bild av islam	Medelvärde C	Medelvärde E	Sig-värde
Fråga 5	4,984	4,830	,606

I den här frågan fick deltagarna svara på om hur deras allmänna bild av islam ser ut. Islam är idag ett väldigt aktuellt ämne. Många har säkerligen kommit i kontakt med islam eller muslimer och därefter bildat sig en uppfattning om det. De flesta har hört och sett mycket om islam som varit negativa och det speglar troligtvis medelvärdet där båda grupperna har en mer negativ bild av islam. Det är kul att se hur inkonsekventa eleverna svarat på denna fråga jämfört med de tidigare där de bara varit positiva till muslimer. Plötsligt så vänder de ryggen till islam. Resultatet på denna fråga är i enlighet med det Converse argumenterade för tidigare, att människors svar är inkonsekventa. Här hade jag förväntat mig att den vinklade texten som matade in experimentdeltagarna med negativa inslag om islam skulle göra så att experimentgruppen skulle svara mer negativt än den andra gruppen. Men återigen så uteblir en signifikant skillnad.

Fråga 6. *Skulle du tycka att det var helt okej att bo granne med en skötsam muslimsk person?*

Absolut inte 0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 Absolut

Muslim som granne	Medelvärde C	Medelvärde E	Sig-värde
Fråga 6	9,11	9,876	,371

Den sista frågan innan kontrollfrågorna mätte deltagarnas åsikter om att bo granne med en muslim. En fråga som kan anses lite konstig och invandrarfientlig, men som dock är hämtad från tidigare forskning. Denna fråga ska mäta i vilken mån man är islamofobisk av sig. Mina förväntningar inför denna fråga var inte så höga, då jag själv kände att man aldrig skulle se något fel att bo granne med en muslim, oavsett om man läst texten eller inte. Då frågan blir väldigt personligt riktad tror jag att de flesta tog avstånd från ett negativt svar och nästan enhälligt svarade en tia. Det finns knappt en skillnad mellan gruppernas svar.

6 Slutsats och vidare forskning

Som tidigare nämnt så kunde jag inte hitta någon signifikant skillnad mellan grupperna. Här kommer jag att ta upp varför jag tror det blev ett nollresultat samt förslag till vidare forskning. Forskare är överens om att det svåraste med att lyckas med ett experiment är att få det att kännas verklighetstroget för deltagarna, då man oftast i samhällsvetenskapliga sammanhang konstruerar ett händelseförlopp av något slag som ska resultera i att deltagarna påverkas. Enligt Druckman överdriver man vanligtvis effekten av en frame när man gör ett experiment mot hur det egentligen ser ut i människors vardag. Individer möter i sin vardag olika frames och dessa tenderar att spela ut varandras effekter. I mitt experiment mötte deltagarna bara en frame men de blev ändå inte påverkade. Kan det vara så att de redan hade olika frames i deras selektiva minne som spelade ut effekterna av varandra och därmed också min frame?

Svensk forskning har visat att ungdomar är mer lättpåverkade, dock så kanske det kan vara av betydelse för framtida forskning att undersöka i exakt vilka politiska frågor det rör sig om. Personligen tror jag att det finns en chans att eleverna inte reagerade på mitt stimuli för att de är i en skolmiljö där etnisk mångfald är ett faktum. Av de tre skolorna jag besökte var en av dem definitivt en skola med många invandrare. Att elevernas etnicitet inte påverkat resultatet har redan redovisats, men däremot så kan det ha medfört att svenska skolor idag är bekanta med utländska elever och att man utvecklat en förståelse som kanske inte finns någon annastans i samhället. Av just den anledningen hade det varit intressant för framtida

forskning att slå fast huruvida äldre människor påverkas i större grad än dagens ungdomar av framing i ämnen som de inte är lika familjära med. För elever kanske den vinklade texten bara är media, och inte verklighet, medan media för de äldre som inte har muslimer i sin umgängeskrets är verkligheten. I sådana fall är det inte stimulit som varit svagt, utan elevernas medvetenhet som varit för hög. Zaller nämner politisk medvetenhet som det viktigaste, men utifrån enkäterna kan jag konstatera att det politiska intresset inte varit högt, och därmed inte deras politiska kunskaper. Det jag menar med elevernas höga medvetenhet är snarare den kunskap som de har om muslimer och islam, något som inte behöver vara politiskt förankrat. Att bara ha muslimska vänner i sin umgängeskrets kan vara nog för att skapa denna "medvetenhet". Detta är något som stöds i undersökningen om islamofobi som Levande Historia gjort. I den hävdar man att elever är mer positivt inställda till muslimer om de själva känner någon som är muslim. Samma undersökning kommer också fram till att elever som går tredje året på gymnasiet är mer toleranta än de som går andra årskurser. Detta kan betyda två saker i detta sammanhang: antingen att elevernas medvetenhet kommer med personlig mognad och en åldersökning, eller när de är tillräckligt gamla för att kunna socialisera sig i samhället och därmed öka chansen att träffa på individer med muslimsk bakgrund.

En annan synvinkel att se resultat ifrån är den som presenteras av Druckman. Det kanske inte går att ändra en redan existerande frame, då gymnasieskolor knappast predikar om rasism (inte de skolor jag besökte i alla fall) och den toleranta framen eleverna utsätts för av lärarna ger grunden för att stå emot medias ibland intoleranta gestaltning av islam. Druckmans forskning visar även att källan har en avgörande roll för huruvida en frame lyckas eller inte. Texten jag använde mig av kommer från internationellt erkända källor, men eftersom det var jag – en student – som delade ut dem finns en möjlighet att eleverna inte tog det med största allvar.

Det kontextuella sammanhanget får inte glömmas bort. Experimentet gjordes i Sverige; ett land som är känt för sitt höga sociala kapital, vilket möjligen skulle betyda att de inte påverkas av en frame som framställer deras medmänniskor i dålig dager. Dessutom är Göteborg en multikulturell storstad med svenska mått mätt, där folk har en existerande frame om muslimer baserat på individuella möten, och inte vad som sägs i media.

En faktor i det svenska sammanhanget som jag trodde skulle ge effekt, inte skulle ge effekt, något som jag såg i pilot var svenskens sekulära ställning. I en undersökning om kulturella skillnader från 2006 publicerat av DN, kan man läsa att svensken är väldigt olik de invandrare som finns i Sverige. Den största skillnaden påträffades i synen på religionen, där en stor majoritet av svenskarna inte alls hade någon tro medan majoriteten av invandrarna med muslimsk bakgrund hade en stark tro. I experimentet borde detta i sådana fall ge uttryck i form av att deltagarna genast skulle reagera på att det var ett religiöst ämne det handlade om och därmed vara negativt inställda till det.

Avslutningsvis kan man säga att slutsatsen blir att det är svårt att påverka människor. För att få en effekt krävs en starkare framing av problemet. Den text jag delade sa mycket av det som brukar sägas i media, dvs. det var en repris för många deltagare, och då kanske man inte påverkas lika mycket. Man kanske ska ha en text med information som ger "aha-känsla" och en osäkerhet. Jag tror att människor tenderar att vara som mest sårbara när de inte är säkra på saker, och denna sårbarhet kan komma till uttryck genom att man "köper" den information man blivit tilldelad. Det hade varit relevant att se hur mycket mer man behöver göra för att få frammen att fungera. Detta genom att ha med flera experimentgrupper där man varierar styrkan i den oberoende variabel informationen.

Personligen tror jag att det går att variera "hotet" i olika grupper, men att det ändå blir svårt att behålla trovärdigheten. Därför valde jag att bara ha en grupp, och en text vars information var balanserad med trovärdighet och dramatik. Om jag hade överdramatiserat texten kanske en än mindre signifikant skillnad hade varit ett faktum. Sedan tror jag att islam är ett ämne som dagens ungdomar känner väl till, och är svår att manipulera. De verkar ha en tillräckligt god kunskapsnivå om ämnet för att inte bli manipulerade och en accepterande inställning till olika kulturella identiteter. När islamforskaren frågar: "säg mig vilken bild av islam du har och jag kan säga vem du är", svarar eleverna "vems islam", oavsett om de fått den stereotypa bilden av islam eller inte.

7 Referenslista

- Druckman, James. N. (2001). The implications of framing effects for citizen competence. *Political Behavior*, Vol. 23, No. 3, Special Issue: Citizen Competence Revisited, (Sep., 2001), pp. 225-256.
- Druckman, James. N. (2001). On the Limits of Framing Effects: Who Can Frame? *The Journal of Politics*, Vol. 63, No. 4, (Nov., 2001), pp. 1041-1066.
- Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H., Wängnerud, L. (2007). *Metodpraktikan – Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Norstedts Juridik AB.
- Fazlhashemi, Mohammad (2009). – *Vems Islam*. Mån-pocket.
- Holme, Idar Magne & Solvang, Bernt Krohn (1997). – *Forskningsmetodik*. Studentlitteratur
- Integrationsbarometer (2007). – En delrapport om allmänhetens attityder och erfarenheter inom områdena rasism, främlingsfientlighet, antisemitism och islamofobi. Integrationsverket
- Jarlbro, Gunilla Red.(1996). – *Ungdomars opinioner*. SOM-rapport nr 15
Kap 1. Bennulf, Martin & Oscarssons, Henrik – *Värdelösa ungdomar?* S 7-25
- Larsson, G, Lövheim, M, Linderman, A (2006). – *Religion och Medier – Några Perspektiv*. Studentlitteratur.
- Milton-Edwards, Beverly (2004). – *Islam & Politics in the contemporary world*. Polity Press.
- Otterbeck, Jonas & Bevelander, Pieter (2006). – *Islamofobi – En studie av begreppet, ungdomars attityder och unga muslimers utsatthet*. Forum för levande historia.
- Ring, Jonas & Morgentau, Scarlett (2004). – *Intoleransrapporten – Antisemitiska, homofobiska, islamofobiska och invandrarfientliga tendenser bland unga*. Brottsförebyggande rådet.
- Said, Edward (1997). – *Covering Islam – How the media and the experts determine how we see the rest of the world*. Vintage.
- Said, Edward (1993). – *Orientalism*. Ordfront Förlag.
- Schuman, Howard & Presser, Stanley (1981) – *Questions and answers in attitude surveys – experiments on question form, wording and context*. Academic Press.
- Strömbäck, Jesper (2009). – *Makt, Medier och Samhälle*. SNS Förlag.
- Zaller, John, R (1992). – *The nature and origins of mass opinion*. Cambridge University Press.

7.1 Internet:

www2.amnesty.se, Hedersmord,

[http://www2.amnesty.se/krig.nsf/28b16cc52f0711f1c1256c940039d4d0/16d6e5f23f2e09e7c1256c940040d6bb?OpenDocument#9\)%20Lexington%20Area%20Muslim%20Network%2C](http://www2.amnesty.se/krig.nsf/28b16cc52f0711f1c1256c940039d4d0/16d6e5f23f2e09e7c1256c940040d6bb?OpenDocument#9)%20Lexington%20Area%20Muslim%20Network%2C), 06-04-10

www.cfr.org, Europe's Angry Muslims, <http://www.cfr.org/publication/8218/>, 02-04-10

www.dn.se, Sverige har världens mest avvikande folk, <http://www.dn.se/debatt/sverige-har-varldens-mest-avvikande-folk-1.749766>, 14-05-10

frank.mtsu.edu, Perversities in the Ideal of the Informed Citizenry, <http://frank.mtsu.edu/~seig/>, 12-05-10

news.bbc.co.uk, Straw's veil comments spark anger, http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/5410472.stm, 05-04-10

www.svd.se, 16-åring levande begravd, http://www.svd.se/nyheter/utrikes/16-aring-levande-begravd_4212991.svd, 06-04-10

www.telegraph.co.uk, Muslim Europe: the demographic time bomb transforming our continent, <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/5994047/Muslim-Europe-the-demographic-time-bomb-transforming-our-continent.html>, 02-04-10

Bilaga 1 (kontrollgrupp)

Följande undersökning är frivillig och är inte en del av undervisningen. Undersökningen är helt anonym vilket innebär att ingen kommer att få veta att du har deltagit eller vad du svarat. Det finns inget rätt eller fel svar på frågorna. Det som efterfrågas är din egen åsikt, så svara individuellt. Du har när som helst möjligheten att avbryta.

Nedan följer en text och ett antal frågor på ämnet islam. Vänligen läs medföljande text först och besvara sedan frågorna.

Islam

Islam är en monoteistisk religion som räknar Muhammed som den sista i en lång rad av profeter och Koranen som sin uppenbarade heliga skrift. Islam är idag världens näst största religion med omkring 1,5 miljarder utövare. Anhängarna måste i allmänhet följa islams fem pelare, fem plikter som förenar muslimer med gemenskapen. Vid sidan av detta har de islamiska lagarna utvecklat en tradition av stadgor och rättsregler som praktiskt taget berör alla samhällsaspekter och avseenden i ett muslimskt liv. Denna tradition omger praktiska frågor som kan beröra anhängarens liv. Islam är den dominerande religionen i Mellanöstern, såväl som i delar av Afrika och Asien. Större muslimska grupper finns även i Kina, på Balkanhalvön och i Ryssland. Det finns också ett relativt stort antal muslimska grupper i resterande delar av världen. I Västeuropa är antalet muslimer ca 20 miljoner.

Bilaga 2 (Experimentgrupp)

Följande undersökning är frivillig och är inte en del av undervisningen. Undersökningen är helt anonym vilket innebär att ingen kommer att få veta att du har deltagit eller vad du svarat. Det finns inget rätt eller fel svar på frågorna. Det som efterfrågas är din egen åsikt, så svara individuellt. Du har när som helst möjligheten att avbryta.

Nedan följer en text och ett antal frågor på ämnet islam. Vänligen läs medföljande text först och besvara sedan frågorna.

Islam

Islam är en monoteistisk religion som räknar Muhammed som den sista i en lång rad av profeter och Koranen som sin uppenbarade heliga skrift. Islam är idag världens näst största religion med omkring 1,5 miljarder utövare. Anhängarna måste i allmänhet följa islams fem pelare, fem plikter som förenar muslimer med gemenskapen. Vid sidan av detta har de islamiska lagarna utvecklat en tradition av stadgor och rättsregler som praktiskt taget berör alla samhällsaspekter och avseenden i ett muslimskt liv. Denna tradition omger praktiska frågor som kan beröra anhängarens liv. Islam är den dominerande religionen i Mellanöstern, såväl som i delar av Afrika och Asien. Större muslimska grupper finns även i Kina, på Balkanhalvön och i Ryssland. Det finns också ett relativt stort antal muslimska grupper i resterande delar av världen. I Västeuropa är antalet muslimer ca 20 miljoner.

Det muslimska fenomenet

Den 11 september 2001 skedde ett terroråd i New York. 2003 skulle Madrid bli nästa måltavla då ett terroråd skedde i tunnelbanan. Två år senare, 2005 var det London som stod på tur och bombattentatet riktades mot kollektivtrafiken. Dessa terroråd har gemensamt i att de på ett eller annat sätt misstänkliggjorde radikala muslimer som hjärnorna bakom dåden. I takt med globaliseringen har vår värld förändrats avsevärt de senaste åren. Detta kan påvisas genom att t.e.x. titta på Europas befolkning som rymmer fler muslimer än många andra länder som själva har islam som statsreligion. Vi har redan sett att kontinenten förändrats i takt med den muslimska invandringen och att det medfört många konsekvenser för Europa. En sådan konsekvens kan man se i Bryssel (Belgien) där de sju

populäraste namnen att ge sin nyfödda son är muslimska. Många experter oroar sig över situationen att europeer föder färre barn samtidigt som muslimska invandrare föder fler. De hävdar att det vi ser idag som en europeisk identitet kan mycket väl upphöra att existera om två decennier. Även om det är många som varnar politiker för denna utveckling, är det få som vågar lyssna då de är rädda för att bli klassade som "islamofober". Enligt Robert S. Leiken (styresman för immigration och nationella säkerhetsprogrammet i USA) bör väst se till sin egna säkerhet. I flera decennier har man gett förföljda muslimer möjligheten att bo i demokratiska samhällen runt om i Europa, men det har lett till en ännu större spricka mellan den muslimska världen och den västerländska. Unga muslimer i Holland, Tyskland, Danmark m.fl. lyssnar till jihadisternas röster om heliga krig mot de kristna och att de inte ska tolerera liberala fenomen som kommer i kontakt med islam. Storbritanniens f.d. utrikesminister Jack Straw, har tidigare uppmanat muslimska kvinnor att förbättra sin anpassningsförmåga vad gäller deras klädsel. Han menar att de muslimska kvinnor som täcker sina ansikten inte kan hålla en riktig konversation då det kan bli svårt för den andra att tolka sig fram till vad personen i fråga säger. Enligt Amnesty international visar statistiken oss att de flesta hedersmord i världen begås i muslimska länder. Till och med i ett sekulariserat land som Turkiet, vars medlemskap i EU diskuterats livligt de senaste åren, sker sådana fall. Den 4 februari 2010 kan vi i Svenska Dagbladet läsa en artikel om en 16-årig tjej som begravts levande för att hon hade haft manliga vänner. Europa måste bestämma sig för hur man ska tackla det muslimska fenomenet.

Bilaga 3 (Gemensam frågenkät)

Ringa in det svarsalternativ som bäst matchar din åsikt.

1. I november månad blev Schweiz första land i världen att rösta för förbud mot byggandet av minareter (muslimernas motsvarighet till kyrktorn). Vad hade du tyckt om detta lagförslag hade hamnat på bordet i Sverige?

Mycket dåligt förslag 0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 Mycket bra förslag

2. 2004 blev det förbjudet att bära slöja i skolan i Frankrike. För inte så länge sedan bestämde man sig för att även förbjuda burkan/niqaben vid offentliga byggnader och kollektivtrafik. Även i Sverige har det debatterats livligt om hur man ska förhålla sig till detta fenomen. Hur ställer du dig inför ett beslut som inte tillåter bruket av burka/niqab?

Mycket dåligt beslut 0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 Mycket bra beslut

3. I en artikel i GP från 11 mars kan man läsa att det på Hisingen kommer byggas en moské som ska stå klart i maj nästa år. Många har fördömt byggandet pga att den finansierats av Saudi Arabien, medan andra ser det som en rättighet att moskén ska byggas. Vad tycker du om byggandet av moskén?

Mycket dåligt 0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 Mycket bra

4. I vilken mån förknippar du islam med terrorism?

I väldigt liten grad 0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 I väldigt stor grad

5. Allmänt sett, vad har du för bild av islam?

Mycket negativ bild 0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 Mycket positiv bild

6. Skulle du tycka att det var helt okej att bo granne med en skötsam muslimsk person?

Absolut inte 0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 Absolut

7. Är du man eller kvinna?

Man kvinna

8. Man talar ibland om att politiska åsikter kan placeras in på en vänster-högerskala. Var någonstans skulle du placera dig själv på en sådan vänster-högerskala?

Klart till vänster 0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 Klart till höger

9. Hur intresserad är du av politik i allmänhet

Inte alls intresserad 0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 Mycket intresserad

10. Var någonstans har du, respektive din far och mor, huvudsakligen vuxit upp?

Du själv:

- Ren landsbygd i Sverige
- Mindre tätort i Sverige
- Stad eller större tätort i Sverige
- Stockholm
- Göteborg
- Malmö
- Annat land i Norden
- Annat land i Europa
- Land utanför Europa

Din mor:

- Ren landsbygd i Sverige
- Mindre tätort i Sverige
- Stad eller större tätort i Sverige
- Stockholm
- Göteborg
- Malmö
- Annat land i Norden
- Annat land i Europa
- Land utanför Europa

Din far:

- Ren landsbygd i Sverige

- Mindre tätort i Sverige
- Stad eller större tätort i Sverige
- Stockholm
- Göteborg
- Malmö
- Annat land i Norden
- Annat land i Europa
- Land utanför Europa

11. Vilken utbildning har dina föräldrar?

Mor: Grundskola, Gymnasium eller motsvarande, Högskola/Universitet

Far: Grundskola, Gymnasium eller motsvarande, Högskola/Universitet

Tack för din medverkan!